אומרת הגמרא, **אַלְמָא** קָסָבְרֵי ריש לקיש ואביי **דְּאָסוּר** לבעל **לְקַנְאוֹת** לאשתו – שהרי אמרו שקינוי גורם קנאה ובעס. שואלת הגמרא, **וּמַאן דְּאָמַר שְׁמוּתֵּר** לבעל **לְקַנְאוֹת** – וצריך לומר שלדבריו קינוי אינו מביא לידי קנאה ובעס, אם כן **מַהוּ לְשׁוֹן קִינּוּי**.

משיבה הגמרא, **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֵין קִינּוּי אֶלָּא לְשׁוֹן הֲתָרָאָה** – שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** – מצינו קינוי מלשון התראה, שנאמר "**וַיְקַנֵּא** ה' **לְאַרְצוֹ** ויחמול על עמו" - שהתרה בחגבים שלא ישחיתו את הארץ.

תַּנְיָא, **הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר** אָדָם **עוֹבֵר עֲבֵירָה בַּסֵּתֶר וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַכְרִיז עָלָיו** ומתפרסם הדבר **בְּגָלוּי**, וכגון אשה פרוצה שמזנה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה** וקנא את אשתו", **וְאֵין עֲבֵירָה** – אין מתפרש הלשון 'ועבר' **אֶלָּא לְשׁוֹן הֲבָרָזָה** – שמשמים רוצים להכריז על מעשיה ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו ש'ועבר' הוא לשון הכרזה, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וַיִּצֹּו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה**" - והיינו על ידי הכרזת קול. **רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵירָה אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת**, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ**", ומכך שמשמעותה כתיב ולא תסטה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק משום שנכנסה בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור לקנאות.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מִפְּנֵי מָה הֶאֱמִינָה תּוֹרָה לְעֵד אֶחָד בְּסוֹטָה – שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום **שֶׁרַגָּלַיִם לַדָּבָר** – יש לנו בסיס להאמין לעד שאומר נבעלה, **שֶׁהֲרֵי** שני עדים מעידים **שְׁקִינָאָהּ לָהּ וְנִסְתְּרָה**, ומלבד זאת **וְעֵד אֶחָד מֵעִידָהּ שֶׁהִיא טְמֵאָה**. מקשה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי** מניין לתנא שאין עד אחד נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, **וְהָא כִּי כְּתִיבָה קִינּוּי בָּתַר סְתִירָה וְטוּמְאָה הוּא דִּכְתִיבָה** – הרי הפסוק בתורה שמדבר על קינוי – 'ועבר עליו רוח קנאה', כתוב אחרי הפסוק 'והיא נסתרה ועד אין בה' שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן העד אחד גם אם לא קינא הבעל בתחילה. מתרצת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ** 'ועבר' **וּכְבָר עָבַר** – הפסוק 'ועבר עליו רוח קנאה' מתפרש בלשון עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, **אֶלָּא מַעֲתָּה** ש'ועבר' הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק "**וְעָבַר לָכֶם כָּל חָלוּץ**" **הָכִי נָמֵי** נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת המילה 'ועבר' לפי הענין, **הָתָם** - לגבי בני גד ובני ראובן **מְדִכְתִיב** בהמשך "**וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' וְאַחַר תָּשֻׁבוּ**" – ו'תשובו' הוא לשון להבא, **מַשְׁמַע** שגם מה שנכתב לעיל 'ועבר' הוא לשון **דְּלְהֲבָא**.

אֶלָּא הָכָא – לגבי סוטה **אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כְּדִכְתִיבִי** ש'**וְעָבַר**' הוא מלשון להבא, ומתפרש הפסוק **בָּתַר טוּמְאָה וּסְתִירָה** שכבר נאסרה עליו, **אם כן קָשֶׁה קִינּוּי לָמָּה לִי** – למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר קינא לה הבעל.

תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, **אֵין אָדָם מְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ** ממרום **רוּחַ** לקנאות, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**". מבארת הגמרא, **מַאי רוּחַ** – איזה רוח מביאה את האדם לידי קינוי. **רַבָּנָן אָמְרֵי רוּחַ טוּמְאָה** – על ידי השטן הרוצה **לְהַחֲטִיאוֹ**, שיקנא לאשתו ויבאו לידי מריבה. **רַב אַשִׁי אָמַר רוּחַ טָהֳרָה** – ששונא את הפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר רוּחַ טָהֳרָה** – מסתבר כדברי רב אשי, שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה. משום **דְּתַנְיָא** – שנינו בברייתא, מה שנאמר "**וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" אין כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא **רְשׁוּת** – מותר לו לקנא לה, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא חולק וְאוֹמֵר, חוֹבָה** על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבארת הגמרא את הראיה מהברייתא, **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא** שאדם מקנא משום שנכנסת בו **רוּחַ טָהֳרָה, שַׁפִּיר** – מובן שנחלקו האם חייב לקנאות או רשות בידו, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** שאדם מקנא משום **רוּחַ טוּמְאָה** שנכנסה בו, וכי שייך לומר **רְשׁוּת וְחוֹבָה לְעִיּוּלֵי לְאִינִישׁ רוּחַ טוּמְאָה בְּנַפְשֵׁיהּ** – לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו רוח טומאה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי שנכנס בו רוח טהרה.

וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ חוזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. "**נוֹפָא**" – מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם **רְשׁוּת** פלוני, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** - חייב הבעל לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כהן שמיטמא לאחד מקרוביו שמתו, שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' **לָהּ יִטַּמָּא**", אין כוונת התורה שחובה עליו להיטמא לקרוביו, אלא **רְשׁוּת** – מותר לו להיטמא להם, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. וְרַבִּי עֲקִיבָא** חולק **וְאוֹמֵר חוֹבָה** – מצווה עליו להיטמא להם. וכן נחלקו לגבי עבד בנעני, שכתוב בפסוק "**לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ**", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם, אלא **רְשׁוּת** – מותר לשעבדם לעולם, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** - מצוות עשה לשעבד עבד בנעני לעולם ולא לשחררו. ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.

מקשה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים שהקשה כן **רַב מַשְׁרְשִׁיָא לְרָבָא, לֵימָא** – האם נאמר **שֶׁרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא בְּכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ הָכִי פְּלִיגִי** – חולקים לגבי כל מצוות עשה שבתורה, **דְּמַר אָמַר רְשׁוּת וּמַר אָמַר חוֹבָה** – שלרבי ישמעאל הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, **אָמַר לֵיהּ** אביי **הָכָא בְּקָרְאֵי פְּלִיגִי** – דוקא בשלשה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל וסובר שהם רשות, מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את מחלוקתם הראשונה, "**וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" **רְשׁוּת דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם ואילו כאן דורש שאין זה אלא רשות. ומשיבה, **סָבַר לָהּ כִּי הַאי תַּנָּא** – סובר רבי ישמעאל כתנא שלהלן, **דְּתַנְיָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר כָּל פַּלַּי** – מאחר **שֶׁאָמְרָה תּוֹרָה "לֹא תַשְׁנֶא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ"** ואסור לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, **יָכוֹל** – היינו יכולים לומר שגם **כֵּן** – שרואה את אשתו מתייחדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי שלא תשנא אותו. **תַּלְמוּד לוֹמַר** "**וְעָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**" – מותר לו לקנאות ואינו עובר על 'לא תשנא'. ולכך סובר רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על 'לא תשנא', אבל בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי עֲקִיבָא** מניין לו שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד שמותר לקנאות. ומשיבה, **קִינּוּי אַחֲרִינָא כְּתִיב** – חזרה התורה וכתבה פעם נוספת "וקנא את אשתו והיא לא נטמאה", ומכך שכפלה התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות שחובה עליו לקנא, אלא **אֲיָידֵי דְּבָעֵי לְמִיכְתַּב** – כיון שהוצרכה התורה לכתוב 'והוא **נִטְמָאָה**' 'והיא **לֹא נִטְמָאָה**' – ללמדנו שגם אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, **כְּתִיב נָמֵי** – חזרה וכתבה שוב 'או עבר עליו רוח קנאה **וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ**'. ודרך התורה לכפול כן **לְכִדְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנֵית שוב, לֹא נִישְׁנֵית אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ** - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור

המשך בעמוד קנד

על כל העניין בשביל החידוש שמתחדש שם. ולכך סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש ממה שחוזרה התורה על הפסוק 'ונקא לאשתו' שחייב לקנאות, שהרי הייתה צריכה התורה לכתוב 'והיא לא נטמאה' כפי שהתאבאר, ולכן חוזרה שוב גם על ענין הקינוי.

מבארת הגמרא את מחלוקתם השנייה של רבי ישמעאל ורבנן. "**וְלָה**" **יַטְמָא**" **רְשׁוּת** – מותר לכהן להיטמא לקרוביו, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל**, **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** – מצוה עליו להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, **מַאי טַעֲמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זה אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה עליו להיטמא, אלא **אֵיידֵי דִּכְתִיב** – מאחר שכתוב "**אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו**" – שאסרה התורה על הכהנים להיטמא למתים, **אִיצְטְרִיכָא לְמִיכְתַּב** 'לָהּ יִטַּמָּא' – הוצרכה התורה לכתוב 'לה יטמא', ללמדנו שמותר לכהן להיטמא לאחותו ולכל קרוביו, אך אין זו חובה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי עֲקִיבָא** מניין לו שחייב להיטמא, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין איסור בדבר ומנין שחובה עליו להיטמא. ומשיבה, סובר רבי עקיבא שדבר זה נלמד מהפסוק "**מִבְּי אִם לְשָׁאֵרוֹ**" **נִפְקָא**, וכיון שכך, 'לָהּ יִטַּמָּא' לָמָּה לִי – לשם מה חזרה התורה וכתבה 'לה יטמא', **לְחוֹבָה** – ללמדנו שמצוה עליו להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, אם כן **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שסובר שאין חיוב להטמא מה דורש מהפסוק 'לה יטמא', שהרי למדנו שאין איסור בדבר מהפסוק 'בי אם לשארו'. ומשיבה, דורש 'לָהּ מִיטַּמָּא' **וְאֵין מִיטַּמָּא לְאֵיבְרֶיהָ** – שאסור לכהן להטמא לאברים של קרוביו, אלא רק לכל גופם.

שואלת הגמרא **וְרַבִּי עֲקִיבָא**, מניין לו שמצווה על הכהן להיטמא לקרוביו, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין מיטמא לאברים. ומשיבה, **אִם כֵּן** שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מיטמא לאיברים, **לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא** 'לָהּ' **וְלִישְׁתּוֹק** – היתה התורה כותבת 'כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה לה' והיינו לומדים דין זה, אך 'יִטַּמָּא' **לָמָּה לִי** – למה הוסיפה התורה וכתבה 'לה יטמא', **שְׁמַע מִינָּה** - ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** מה ידרוש מהייתור של 'יטמא'. ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'יטמא' שחייב להיטמא, אלא **שַׁאֲיֵידֵי דְּכָתַב לָהּ כָּתַב נַמִּי יִטַּמָּא** – מאחר שחזר הכתוב וכתב 'לה' ללמדנו שאינו מיטמא לאיברים – חזר וכתב גם 'יטמא'. **לְבִרְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנֵית, לֹא נִישְׁנֵית אֶלָּא בְּשִׁבְיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ** – וכפי שהתבאר לעיל.

מבארת הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן. "**לָעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ**" **רְשׁוּת** – מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם, **דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה** – חייב לעבוד בו לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו לעולם, אלא **אַיְידֵי דְּכָתֵיב** לגבי שבעה אומות "**לֹא תִחְיֶה כָּל נְשָׁמָה**" - שחובה להורגם, **אִיצְטְרִיךְ נַמִּי לְמִיכְתַּב** "**לָעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ**" כדי **לְמִישְׁרֵי** – להתיר **אֶחָד מִכָּל הָאוּמּוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן**, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדין שבעה אומות ואסור להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבודו', ללמדנו **שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לְקָנוֹתוֹ** כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב, והאב אינו משבעה אומות.

מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחרי האב, **דְּתַנְיָא, מִנַּיִן לְאֶחָד מִן שֶׁאָר הָאוּמּוֹת שֶׁבָּא עַל הַכְּנַעֲנִית וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לְקָנוֹתוֹ בְּעֶבֶד** – לקנות את הבן לעבד, **תַּלְמוּד לוֹמַר** "**וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ**" – כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, **יָכוֹל** – שמא נאמר **שַׁאַף הַכְּנַעֲנִי שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן שֶׁאָר הָאוּמּוֹת וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לְקָנוֹתוֹ בְּעֶבֶד** כיון שאמו אינה משבעה אומות, **תַּלְמוּד לוֹמַר** "**אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם**", שדווקא **מִן הַנּוֹלָדִים בְּאַרְצְכֶם** – בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם לעבדים, **וְלֹא מִן הַגָּרִים בְּאַרְצְכֶם** – אך אסור לקנות בנים שנולדו לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים, והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם משבעה אומות – אסור להחיותם.

חוזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא ושואלת, אם כן **וְרַבִּי עֲקִיבָא** כיצד למד מפסוק זה שחובה להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות. ומשיבה, **מִ'מֶּהֶם תִּקְנוּ' נַפְקָא** – ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות נלמד מהפסוק "מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו", "**לָעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ**" **לָמָּה לִי**, על כורחך **לְחוֹבָה** – ללמדנו שחייב לעבוד בעבדו הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכך, אם כן **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות נלמד מ'מהם תקנו'. ומשיבה, שדורש 'בָּהֶם' – עבד כנעני מותר להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, **וְלֹא בַאֲחֵיכֶם** – אך אסור להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי עֲקִיבָא** שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבודו' שחובה לעבוד בו ואסור לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי. ומשיבה, **בַּאֲחֵיכֶם** – דין זה שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בכנעני, **מַסֵּיפָא דִּכְתִיב נַפְקָא** – נלמד מהמשך הפסוק של 'לעולם בהם תעבודו', שכתוב "**וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפָרֶךְ**" – הרי שאין להשתעבד בעבד עברי כמו בעבד נכרי. שואלת הגמרא, אם כן **וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל** – מדוע הוצרך ללמוד זאת מ'לעולם בהם תעבודו'. ומשיבה, אכן האיסור להעביד עבד עברי בעבודת פרך נלמד מהפסוק 'ובאחיכם בני ישראל וגו'. ומכל מקום סובר רבי ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבודו' לא בא ללמדנו שחובה להשתעבד בעבד כנעני, אלא **שַׁאֲיֵידֵי דִּכְתִיב** 'וּבַאֲחֵיכֶם' **כְּתִיב נַמִּי** 'בָּהֶם' – מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד עברי 'ובאחיכם בני ישראל וגו'' – שאסור להעבידו עבודת פרך, חזרה וכתבה גם את הדין של עבד כנעני 'לעולם בהם תעבדו' – שאותו מותר להעביד עבודת פרך. **לְבִרְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, כָּל פָּרָשָׁה שֶׁנֶּאֱמְרָה וְנִישְׁנֵית, לֹא נִישְׁנֵית אֶלָּא בְּשִׁבְיל דָּבָר שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ בָּהּ** – וכפי שהתבאר לעיל.

אָמַר רַב חִסְדָּא, זְנוּתָא בְּבֵיתָא – זנות בבית, גורם להחרבת הבית **כִּי קָרְיָא לִשּׁוּמְשְׁמָא** – כמו שהתולעת אוכלת והורסת את השומשום. **וְאָמַר רַב חִסְדָּא תּוּקְפָא בְּבֵיתָא** – גם כעס בבית גורם להחרבת הבית **כִּי קָרְיָא לִשּׁוּמְשְׁמָא**. ומבארת הגמרא, **אִידִי וְאִידִי בְּאִיתְתָא** – החרבת הבית אינה נגרמת אלא כאשר האשה מזנה או כועסת, משום שמתעסקת בזנותה ואינה עושה את מלאכות הבית ואינה שומרת עליו, **אֲבָל בְּגַבְרָא לֵית לָן בָּהּ** – זנות וכעס של הבעל אינם גורמים להחרבת הבית. **וְאָמַר רַב חִסְדָּא בַּתְּחִילָּה קוֹדֶם שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל** באיסורי עריות **הָיְתָה שְׁכִינָה שׁוֹרָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד** – עם כל איש ואשה בביתם, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר** "**כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ**" - כלומר בתוך ביתך. **בֵּיוָן שֶׁחָטְאוּ** בעריות **נִסְתַּלְּקָה שְׁכִינָה מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ**" – אם חוטאים בעריות 'ושב מאחריך', שמסתלקת השכינה. **אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה**, אותה מצווה **מְקַדַּמְתּוֹ וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו** – מקדימה ומכריזה עליו כשמגיע **לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ**". **וְכָל הָעוֹבֵר עֲבֵירָה אַחַת בָּעוֹלָם הַזֶּה**, העבירה **מְלַפַּפְתּוֹ** – נכרכת סביבו **וְהוֹלֶכֶת לְפָנָיו לְיוֹם הַדִּין** להעיד עליו שעבר, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר** "**יִלְפָּתוּ אֲרָחוֹת דַּרְכָּם יַעֲלוּ בַתֹּהוּ וְיֹאבֵדוּ**" – שהעבירה תהיה כרוכה בו ותלך עמו לגהינום שהוא מקום תהו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** העבירה שעבר **קְשׁוּרָה בּוֹ כְּבֶלֶב**, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר** אצל יוסף כאשר אשת פוטיפר ניסתה לשכנעו לעבור איתה עבירה, "**וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ**", ודורשים, שלא רצה **לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ** – עמה **בָּעוֹלָם הַזֶּה**, כדי שלא יצטרך **לִהְיוֹת עִמָּהּ** – עם העבירה **לָעוֹלָם הַבָּא**.

הגמרא לעיל הביאה מהמשנה שעד אחד נאמן להעיד על אשה שזינתה, לאחר שקינא לה הבעל ונסתרה. מביאה עכשיו הגמרא את המשך המשנה שם.

תָּנַן הָתָם, שָׁהְיָה בַּדִּין – היינו יכולים ללמוד בקל וחומר שלא יהיה נאמן עד אחד להעיד שזינתה, **שהרי וּמָה עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה** – להעיד שנסתרה עם פלוני שקינא לה הבעל שלא תסתר עמו, **שֶׁאֵין אוֹסְרָתָהּ אִיסּוּר עוֹלָם** - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, ומכל מקום **אֵינָהּ מְתַקַּיֶּמֶת** העדות **בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם** - שאם אין שני עדים שנסתרה אינה נאסרת כלל על בעלה. **עֵדוּת הָאֲחֲרוֹנָה** - להעיד שזינתה, **שֶׁאוֹסְרָתָהּ אִיסּוּר עוֹלָם** על בעלה, **אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא תִּתְקַיֵּים** העדות **בְּפָחוֹת מִשְּׁנַיִם**. אין הדין כן משום **שֶׁתַּלְמוּד לוֹמַר** – אמרה התורה "**וְעֵד אֵין בָּהּ**" - ודורשים שאין שני עדים שזינתה, אך **כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ** אפילו עד אחד נאמן. דנה

המשך בעמוד קצג

המשנה, וְכֵן נִלְמָד בְּקַל וָחוֹמֶר לְעֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה מֵעַתָּה – אם כן נלמד בקל וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי וּמָה עֵדוּת הָאַחֲרוֹנָה – להעיד שזינתה, שֶׁאוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם על בעלה, ומכל מקום מִתְקַיֶּימֶת בְּעֵד אֶחָד, עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה – להעיד שנסתרה, שֶׁאֵין אוֹסַרְתָּהּ אִיסּוּר עוֹלָם – שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּתְקַיֵּים עדות זו בְּעֵד אֶחָד. אין הדין כן משום שתַּלְמוּד לוֹמַר אמרה התורה לגבי ערוה "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר", וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר", ודורשים גזירה שווה 'דבר דבר', מַה דָּבָר הָאָמוּר לְהַלָּן – לגבי ממון, מאמינים רק עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, אַף כָּאן – לגבי ערוה מאמינים רק עַל פִּי שְׁנַיִם, ולכן צריך שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד כאן דברי המשנה להלן.

מקשה הגמרא על המשנה, הַאי מַ'כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר' נַפְקָא – האם דין זה – שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה שווה, והרי מַ'בָּהּ' נַפְקָא – דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בה', שדורשים דווקא בָּהּ - להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל וְלֹא בְּקִינּוּי - שצריך שני עדים שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים 'בָּהּ' וְלֹא בִּסְתִירָה – שצריך שני עדים שנסתרה. ולימוד זה מִיבָּעֵי לֵיהּ לתנא להביא. מתרצת הגמרא, הָכִי נַמִּי דְּקָאָמַר – אכן גם המשנה סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על סתירה הוא משום שתַּלְמוּד לוֹמַר 'בָּהּ' בָּהּ וְלֹא בְּקִינּוּי 'בָּהּ' וְלֹא בִּסְתִירָה. אלא שהמשנה דיברה על דין נוסף, שְׁטוּמְאָה בְּעַלְמָא בְּלֹא קִינּוּי וּבְלֹא סְתִירָה – באופן שלא היה קינוי וסתירה ומעיד עד אחד שזינתה, הדין הוא דִּלְמָא מְהֵימְנַן עֵד אֶחָד אלא צריך שנים, ודין זה מְנָלָן, על זה משיבה המשנה, נֶאֱמַר כָּאן, לגבי ערוה "כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר", ודורשים בגזרה שוה, מַה 'דָּבָר' הָאָמוּר לְהַלָּן מאמינים רק לְעֵדִים שְׁנַיִם, אַף כָּאן לגבי ערוה מאמינים רק לְעֵדִים שְׁנַיִם.

תָּנוּ רַבָּנָן, אִי זוֹ הִיא עֵדוּת הָרִאשׁוֹנָה – איזו עדות נקראת במשנה 'עדות ראשונה', זוֹ עֵדוּת סְתִירָה – עדות שנסתרה. ואיזו עדות נקראת במשנה 'עֵדוּת אַחֲרוֹנָה', זוֹ עֵדוּת טוּמְאָה – העדות שנבעלה לאחר קינוי וסתירה.